

שן ל ה

(מסיפורי פועל)

...זה היה אז, באותו סוף-החורף, בעת שאתם הייתם מעבר מזה, אצל האנגלים, ואנו מן העבר ההוא, אצל התורכים. על סערת עצבינו בעת ההיא, סערת יום-יום, שעה-שעה, רגע-רגע — לא אתעכב. לא אאריך. עתונים וטלגרמות לא היו באים אלינו לקבוצה, אנחנו לא ידענו היכן אנחנו בעולם, ונזוננו רק מפי השמועות, מפי היריות אשר מצד כפר-סבא. ידענו רק דבר אחד, שלא טוב: גואלינו עומדים בהציה-הדרך מירושלים לשכם — ואינם זזים. למה אינם הולכים ישר צפונה? קול-העם היה, כי אינם רוצים לעבור דרך מושבותינו, פן יכעסו התורכים עלינו וישמידו את מושבותינו בהיסוגם אחור. בדאגתו לשוב היהודי מתאמץ חיל-אנגליה רק להקיף את האויב, להקיף, אלא שהדבר אינו עולה בידו. אין לנו מזל! הנה הם מתקרבים לשכם — ונהדפים אחור, מתקרבים ונהדפים אחור. ואף רמת-גלעד (סאלט) בעבר-הירדן כבר היתה בידיהם — ונשמטה, ובמערב, בחזית העיקרית, הולכים הגרמנים מחיל אל חיל, אחר שפוררו את רוסיה ועשו בה כלה. ארמניה שבה לתורכיה אחרי חוזה-השלום של ברסט-ליטובסק, מה יהא בסופנו?..

שם — טוב... בעבר ההוא אחינו מאושרים... אמנם, הם דואגים לנו... אשרם אינו שלם... אבל — שלושים מרשבות חדשות מתייסדות על ידיהם בנגב... קלא דלא פסק... עוד בזמן המלחמה... כשאנגליה רוצה להרים את קרננו — הכל יאומן... ואולם פה, אצל התורכים... הגרמנים, אמנם, עושים לנו טובות גדולות... אפשר לחיות אהם... וגם התורכים — בינינו לבין עצמנו — אינם עושים לנו כל רעה... במרשבות... אבל מה יש לדבר — פה, אצל התורכים, אנו צפויים לכליה... וסערת-העצבים, פחד-האבדון, אבל בנו יותר מן המחסור. אבל גם זה — המחסור — לא היה קטן, קבוצת-ירקות מצערה היתה לנו, מהלך חצי-פרסה מן המושבה, בכית בודד אחד, ולחם לאכול היה לנו, אבל מסביב התהלכו ידידים ורעים נפוחי-כפן...

ואף אלה דאגו לנצחון-האנגלים יותר מאשר לחוסר-כותונת לבשרם, ולא רק משום שכפי שנדמה הא בהא תליא...

פעם אחת, בימים שבין פורים לפסח, איחרתי שבת בערב לאור פתילה בשמן, כל החברים כבר ישנו. בשני הימים האחרונים טרדו גשמים ורוחות, לקרוא לא היה מה, וממשלת השינה תקפה את כולנו. אני ישנתי כל אותו היום, ולפיכך נדדת שנתי בערב.

פתאום נשמעה דפיקה קלה בחלון. אצבע-אדם. נרעדתי

ויצאתי לראות, מי הדופק, והנה אופיצר גרמני רטוב מכף־רגלו ועד ראשו עומד על יד הדלת ושואל בגרמנית צחה: מי גר פה? לא יהודים?

— פועלים יהודים, — הדגשתי בז'ארגון מגורמן.

האופיצר ביקש רשות להיכנס הביתה — ומיד להיכנסו נפל על כסא, כי לא יכול לעמוד על רגליו, כלי־כך היה עיף, הוא תעה בדרך, והגשם הרטיבו כולו ונטל ממנו את כוחותיו. הדבר היה תמוה: אופיצר גרמני, ובלי משרת, ואף בלי חרב, ומה קרה לו, כי ידבר כלי־כך רכות, כי מרגיש הוא את עצמו כזר בשטח־ארצו הנכבש? ואולם מרוב בלבול וביטול לא היה סיפק בידי לחשוב על אלה, ובאותו הגימגום ה־גרמני־הצעתי לפניו אוכל ומשקה.

האופיצר הודה בענות חן ובנימוסיות של משפחת האדם היותר עליזנה. העיפות הנוראה לא מחתה מעליו את צלם־האציל... ראו בחוש, שאדם זה הוא מגוע מיוחס מאד. הוא היה מוכן לסעוד את לבו, כי באמת רעב היה... אך — אולי תימצא איזו כוחנות בשבילו?.. זוג גרבים...

הוא רעד כולו מן הרטיבות.

אנכי העירותי את כל חבריני, לרבות את חברתנו, כל הנעורים נפחדו עד מוות, נרעשו מן המאורע, נתבלבלו, ולא היתה כל הנאה, המתקבלת כרגיל מכל שינוי במהלך־החיים המשעמם של מקום נידח כזה. איך שיהיה, וכל מבוקשו של אורחנו החשוב — בין באוכל ובין במלבוש — נמלא ברצון עצבני ובאיזו התעוררות גדולה של מצוה.

הקושי העיקרי היה בשפה. התביישנו על שאין אנו יכולים לדבר אתו בלשוננו — גרמנית צחה.

ואולם מיד עברה הדאגה לצד אחר. אורחנו, לאחר שהתלבש בלבנים יבשים, ואכל משיירי העדשים המחוממים אשר הגישה לו חברתנו בחרדה, מצא לנכון לגלות לנו (באשר לא רצה, לפי דבריו, לגנוב דעת אנשים כמונו, מכניסי אורחים כמונו), כי... לא גרמני הוא אלא... אנגלי, אופיצר אנגלי, שברח משביו...

נדהמנו כולנו ולא ידענו מה לעשות. ובכן יש גם שאנגלים נשבים על ידי התורכים!.. ידענו, כי אפשרי הוא הדבר, כי קרה יקרה... אבל לראות אופיצר אנגלי שבי בעינינו... זה הכאיב כלי־כך!

הוצאנו קדימה את חברנו השלישי, זה ששהה איוז שנים באנגליה, שהוא ידבר עמו. ותחת להועיל קילקלנו. כי הבריטי, אחרי איוז נסיון לשוחח עם חברנו הנבהל אנגלית, בחר — לבושת ולחרפת חברנו הנבהל! — לשוב אתנו אל שפת האויב, אל הגרמנית.

אורחנו סיפר, שזה שלושה ימים אשר הוא בורח מפני רודפיו, כוחותיו עזבהו, ואם לא ימצא לו עזרה, נאלץ להימסר במושבה הקרובה אל הקומנדאנט התורכי. אנחנו כבשנו את ראשינו בקרקע והתחלנו להתנצל שאנחנו איננו יכולים לעזור לו... שהוא צריך לדעת... מצבנו הוא כזה... היחס אלינו מצד הממשלה התורכית... חושדים בנו... כמרגלים הננו בעיניהם... סכנה צפויה לנו... על דבר הגירוש מיפו הרי שמע בוודאי...

— כן, כן... הוא יודע... ומבין... הוא שמע... אך אל נפחד... צבאות האנגלים יהיו בעוד שנים שלווה ימים במקום הזה...

את זה הוא יודע אל נכון... ועכשיו... ממנו אינו רוצה כלום... הוא נכון להתמסר... אין בו כוח עוד... הוא חשב שיבקיע לו דרך אל הים... ושם יבוא באניה... אבל... עכשיו הוא רוצה לישון עד הבוקר... הוא כבר לא ישן זה שלושה לילות, מעת שהתלבש באדרת של אופיצר גרמני וברח...

פינינו לו מקום, שמנו מתחתיו את כל כרינו וכסתותינו — והוא שכב ונרדם מיד. ואנחנו כרגיל בכל צרה שלא תבוא, נכנסנו לאסיפה. מה לעשות?

דעת חברתנו היתה, שאין למסור את אורחנו בשום אופן. ידידנו בא לביתנו — ואנחנו לא נציל אותו? היתכן?
היא דיברה על אורחנו באהבת יהודי בימים ההם לשם אנגלי ובאהבת אשה לגיבור. עיניה שעששו מעשן הכירים הבריקו והיא טענה ותוכחה, שאילו היה אפשר באיוז תחבולה שהיא להחזיר את האופיצר הזה לאנגלים, היה זה מכריע במהלך המלחמה: הן הוא היה בצד הזה וראה את מקום חנותם של כוחות האויב וידע את כל הסודות... ובכלל... חברנו, מי שהיה באנגליה, החריש לגמרי, כי היה עסוק בגילוי קלונג, שאינו יודע לדבר אנגלית ושלחינם התפאר לפנינו כל הימים. אני לא ידעתי מה לייעץ. המכריע בשאלה היה חברנו הרביעי (אריבעה היינו באותה קבוצה, שלושה חברים וחברה אחת). שטען: מי יודע, אם זה באמת לא גרמני, שהתחפש ובא לרגל את יחסי היהודים לאנגלים...

— טיפשות! — קראה החברה בעוז — גם עיוור יראה.
 כי זהו אציל אנגלי! מה אתה מדבר...
 — אבל אני לא אפקיר את ילדי המושבה בעד האציל! —
 צעק חברנו הקנאי — די שיבוא צ'ויש אלינו הלילה לחפש
 את הבורח ושימצאו אצלנו ישן, וישחטו אותנו ואת עוללינו.
 אני רץ להודיע למוכתר...
 — חכה! כך לא יעשה! — צעקנו אליו — נחכה עד
 הבוקר... עד שיקום... אולי ילך לו לדרכו — ואנחנו נקיים...
 אבל הוא לא רצה לחכות בשום אופן.
 — אין בודקין בשעת הסכנה! — צעק ונעלם באישון-
 הלילה.

כשבאו אחר שלוש שעות שני חיילים עם האדיוטאנט של
 מושל המושבה הקרובה לאסור את האופיצר האנגלי, והלה
 נעור על ידם, הביעו פניו קרירות גמורה; הוא פיהק והעיר
 מעין: למה צריך היה למהר כל-כך?
 השאלה הזאת לא דיכאה אותנו מחדש, כי אנחנו היינו
 כולנו מדוכאים כבר באופן שאין להוסיף עליו. השמים נפלו
 על ראשינו, ואנחנו הבטנו על המסור על ידינו כאילו אנחנו
 היינו מובלים על ידו לגרדום. אסון כזה! אסון כזה!
 ידיד-נפשנו, אשר אליו אנו מחכים זה כמה, אשר אליו
 נשואות עינינו וכלות, אשר בו כל תקוותינו, הוא בא אלינו,
 ואנחנו מסרנו אותו לאויבנו המשותף! הריים, פסונו!
 הכרח-המצב? אבל מי יודע... מי יודע, אם כך היינו
 צריכים לעשות, מי יודע, אם אי-אפשר היה למצוא עצה
 אחרת... מי יודע, אם לא מיהרנו...
 כן, אסור היה לנו לעשות כך... לטובת רעיונו צריכים
 היינו לסכן... לסכן הכל — ולהציל את האופיצר האנגלי...
 ומה יחשוב הוא עלינו, הוא, הנמסר? הוא בוודאי יחשוב

שהאכלנו אותו מלחמנו והלבשנו אותו בכותנתנו (האחרונה!)
רק למען מסור אותו!

אחרי חיפוש מעולה מסביב על ידי החיילים, הובל אורחנו
בידיהם. אבל מתנו אנו נשאר מוטל לפנינו. הגשם פסק,
האור ניטהר, אך אנחנו גם לא חשבנו לצאת לעבודה. אבלים
היינו אוננים. פני האנגלי האציליים היו לנו כהאלוצינאציה.
אש לא הובערה בביתנו ביום ההוא, כל אוכל תיעבה נפשנו.
בצהרים ניסה מי שהוא מאתנו ללעוס פרוסת לחם יבש,
אך היא נתקעה בגרון. בא איש מן המושבה וסיפר, שהמושבה
רועשת, שהכל מאשימים אותנו על פחזותנו, שהכל נוהרים אל
בית הקומנדנט לראות את האופיצר האנגלי; שהשבר בא
בדברים עם הכל בצרפתית ואין מוחה; והעיקר, שהוא אמר
לאחד הבאים:

- עכשיו אני מכיר את היהודים...
- כן, צודק גורדינו. שפלים אנו, ראויים להיקרע חיים!
- והתדעו מה אמר עוד?
- מה? מה?
- הוא אמר, שעל יהודים אי אפשר לסמוך... ומקודם
חשב...

כך אמר? ! אם כן הרי אבדנו... אם האנגלי נוכח בעליל,
שאנו "בעלי ברית" בלתי-בטוחים, שאין עלינו לסמוך, שאין
כדאי שיחסה עלינו בצל כנפיו, הרי אבדנו... אבדנו עולמית...
הרצים הפועלים מן המושבה התחילו לבוא אלינו בכל
חצי-שעה, וכל אחד עם שמועה בפיו. אחד הכחיש את דברי
הקודמים והצהיר שלהפך: האנגלי אמר, שאין הוא מאשים
את הקבוצה... הוא מבין אותה...

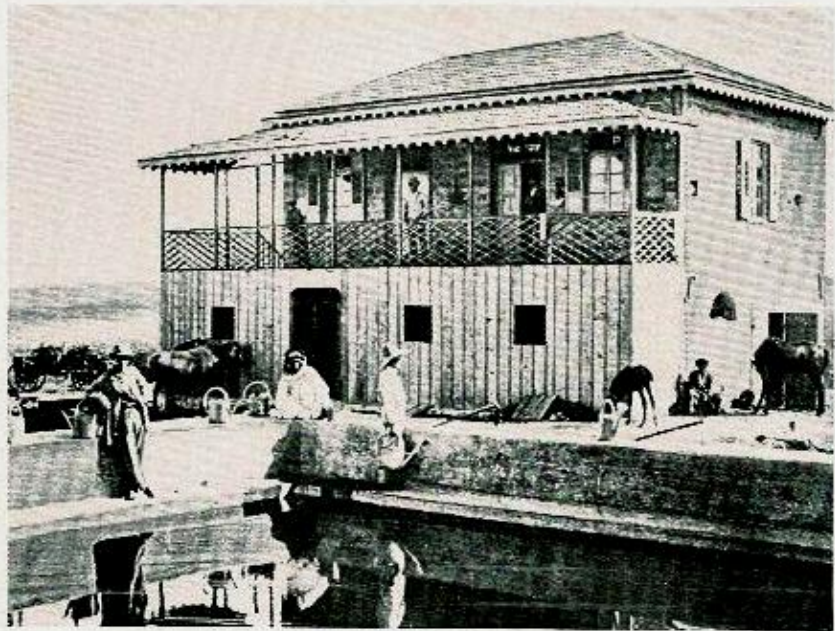
— מה? הוא מבין? זה עוד יותר רע... הוא מלמד עלינו
זכות... הוא מצדיק את הדין עלינו, הדליה-אישים, שיכולנו
לעשות מעשה כזה, גבלה כזאת! לא! אין זכות לאשמנתנו!
אין אנו ראויים להמלצת הבריטי! אין לנו כל הצדקה!
גודל-הנפש של הנמסר הכריענו.

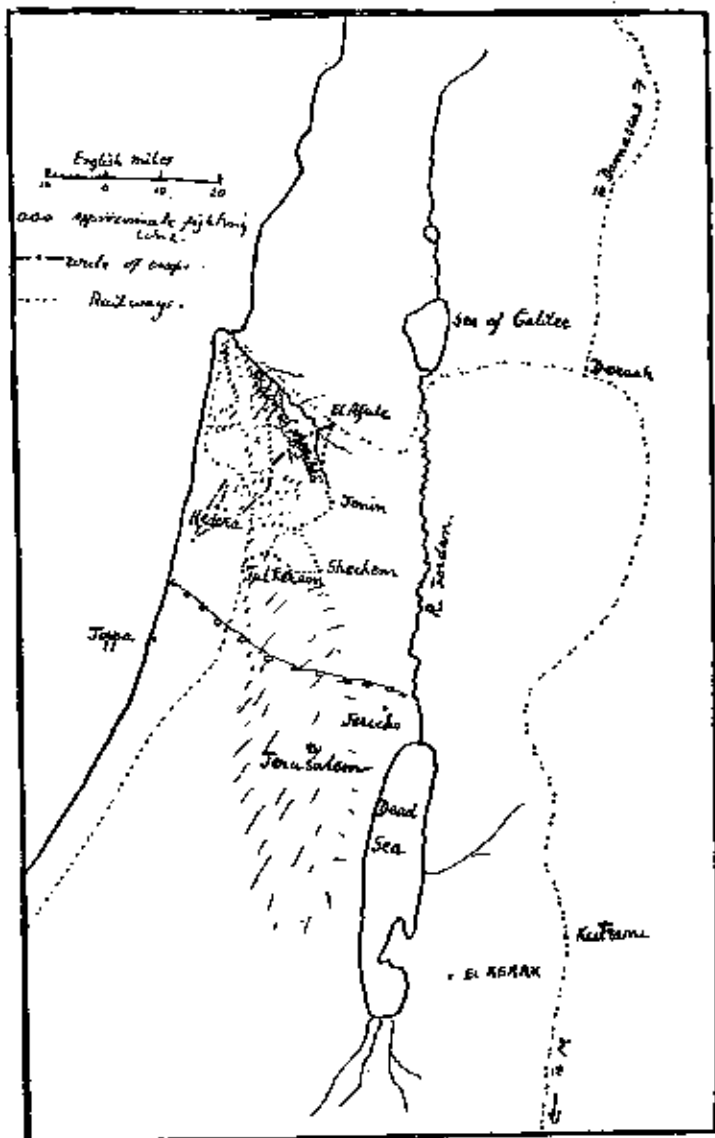
ליל נדודים, ליל בלהות היה לנו הלילה ההוא. הלילה השני, עוד יותר מן הקודם, בעת שהאנגלי השבוי נמצא בביתנו. עינינו גזדקרו לרגעים במקום אשר שכב עליו זה האיש האציל אשר הסגרנוהו לתורכים הפראים, ונהי בעינינו כאילו הרגנו תינוק אשר מצא מחבוא בצל-קורתנו וקול דמו צועק אלינו.

ממחרת לפנות בוקר חזרו ובאו שליחים אלינו וסיפורי-נפלאות בפייהם. האנגלי השבוי לווה למרכז הצבאי הסמוך על ידי חייל אחד ואוס-באשי, שהלכו אחריו רגלי. לאנגלי ניתן סוס לרכיבה. האנגלי אמר לקומנדאנט, שלא פילל, כי התורכים יהיו נדיבים כל-כך ויתנהגו באופן הומאני כזה את שבוייהם. הקומנדאנט היה ברקיע השביעי מדברי התהילה האלה. מצב-רוחו של השבוי היה מצוין. ורק על דבר אחד הצטער: על שעון-זהבו, שנשאר אצל היהודים שמסרוהו.

- אצלנו? שעון-זהבו? — צוחנו כולנו.
- כן... אבד לו שעון-זהבו... מתחילה חשב, שהצ'ויש לקחו לו בשעת הבדיקה — והוא לא הרגיש... אך אחרי ראותו את היחס הטוב אליו מצד התורכים נתברר לו ששעון-זהב שלו נגנב על ידי היהודים... הפועלים... שלן אצלם...
- כך אמר?!
- באזני הכל.
- שעון-זהבו... מה זאת? על דינו? נגנב?
- לנו נחוק שעון-זהבו? — התריסה חברתנו.
- כן, כן... זה כבר עלבון...
- גוי אנטישמי ככל הגויים! — פתח חברנו הקנאי את פיו בפעם הראשונה במשך יום ולילה.
- וטוב, טוב. — הרגשנו פתאום כולנו.
- עכשיו — טוב...
- כמו אבן נגולה.

[תר"ף, הארסה, כרך ב']

THE ESCAPING CLUB

BY A. J. EVANS (LATE MAJOR, R.A.F.)

WITH FOUR ILLUSTRATIONS AND FOUR MAPS

LONDON: JOHN LANE THE BODLEY HEAD LTD.

NEW YORK: JOHN LANE COMPANY MCMXXI